

Nordlys-serien "Islam i Tromsø"

Av Cora Alexa Døving, forsker ved HL-senteret og Siv Ellen Kraft, professor UITØ

Vi hevder i den nylig utgitte boken *Religion i pressen* (Universitetsforlaget 2013) at den norske islamdekningen er blitt mer kunnskapsbasert og nyansert i løpet av 2000-tallet, og at flere muslimske stemmer har kommet på banen. I et eget kapittel viet den såkalte moskesaken i Tromsø, hevder vi også at Nordlys-serien "Islam i Tromsø," høsten 2010, brøt med denne tendensen. Det er i og for seg positivt at Nordlys valgte å sette søkelyset på byens muslimer. Det å følge pengegaver med henblikk på gavens forpliktelser i form av gjenytelser, er tilsvarende en åpenbar sak for pressen – i dette tilfellet knyttet til mulig finansiering av en ny moske via penger fra Saudi Arabia. Derimot fremstår seriens behandling av problematikken som lite seriøs, og selve målsettingen med serien som veldig langt fra oppfylt. "Vi ville rette opp en journalistisk unnlåtelsessynd", skrev de ansvarlige journalistene i en oppsummering av serien på årets siste dag i 2010: "å overse det store muslimske miljøet i Tromsø".

Dette utgangspunktet tatt i betraktning, er det kanskje mest påfallende trekket ved "Islam i Tromsø" at den i veldig liten grad handlet om islam i *Tromsø*. Det var globaliserte fortolkningsrammer som ble lagt til grunn for denne føljetongen. De 1000 muslimene i Tromsø ble tolket i lys av et internasjonalt bilde av islam. Både det redaksjonelle stoffet og leserinnleggene refererte primært til tilstander i land som Saudi-Arabia, Afghanistan og Pakistan.

Både redaksjonelle føringer og leserinnlegg bidro samtidig til en fryktrelatert og nasjonalistisk debatt om tilhørighet – om norsk og nordnorsk identitet som truet, og om hvem som hører til *her*. Valg om ikke å "sensurere" leserinnlegg resulterte i et vell av rasistiske bidrag. I riksavisene finnes tilsvarende ytringer kun i kommentarfeltene til nettutgavene. Det er en kjent sak at nettdebattene er preget av rasisme, islamofobi og xenofobi. Islamofobi har av den grunn vært koplet til den virtuelle verdens impulsive form og anonymitet. Eksemplene fra Nordlys viser at lignende ytringer kommer på trykk når muligheten er til stede.

"Islamofobi" betegner en systematisert og ideologisk form for fordomsproduksjon som underbygger frykt for, hat mot og diskriminering av

muslimer. Det kan overgripende sies å være basert på konspirasjonstenkning, generalisering og essensialisering, og preges gjerne av følgende stereotyper som i leserinnleggene i Nordlys-serien var tungt representert: *Overtakelsen/Eurabia-frykten*; muslimene taler med to tunger – de lyver og utnytter vår naivitet); *politikerforakt* (politikere er naive eller korruperte, i Nordlys representert ved det et av mange leserinnlegg omtalte som "rødvinstantene fra SV og Ape-gjengen"); *muslimene er styrt av en hatefull gud* (gjerne illustrert med løsrevne sitater fra Koranen); *muslimene mangler integreringsvilje* (deres lojalitet er knyttet til andre steder og instanser); *humanismens fravær* (muslimene mangler forståelse for menneskeverdet og vet ikke hva frihet er); *de truer vår identitet* (majoritetskulturen er en truet minoritet); *islam er selv en aktør med evne og vilje til å handle i verden* (i leserinnlegg illustrert med uttalelser som "islam er mot demokrati" og "islam har urent mel i posen").

Det redaksjonelle bidraget i "Islam i Tromsø" kan ikke i seg selv betegnes som islamofob, men fra et religionskritisk utgangspunkt i moskesaken endte dette som en svært lite objektiv serie om islam, som like åpenbart næret frykt og oppfordret til generaliseringer.

Nyhetsmediene er for nordmenn flest den utvilsomt viktigste kilden til informasjon om islam. Blant annet av den grunn er det viktig at det er noenlunde riktig det som kommer frem der. Mediedebatter kan – når de er gode – bidra opplysende og reflekterende. For eksempel åpnet hijab-debattene i 2008 og 2009 for forhandlinger om hva vi egentlig mener med en sekulær stat, hva religionsnøytralitet er og hva mangfold er i forhold til et liberalt demokrati. Motsatt kan debatter – når de er dårlige – bidra til frykt, polarisering og stigmatisering. Serien Islam i Tromsø bidro til det. En muslimsk minoritet uten maktposisjoner fremstod her som en reell trussel mot selvråderett og den nordnorske folkesjela, mens "norske kjerneverdier" ble brukt for å ekskludere andre. I parentes bemerket: Vi påstår ikke at Nordlys hadde en agenda med serien. Vi har forholdt oss til det som kom på trykk. Om vår egen agenda: Det er, som Nordlys selv formulerte det i sin oppsummering av serien i nyttårslederen i 2010, "viktig å se makta i kortene. Det som dukker opp er ofte ubehagelig".

